



Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV VÄST RAPPORT 2001:13

ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING

Åtta forn lämningar i Heljered's dalgång

– boplatser och fyndförande ploglager.

Västergötland, Kålleröd socken, Heljered,

RAÄ 15, 16, 35, 37, 38, 72, 40 och 71

Betty-Ann Munkenberg



UV VÄST RAPPORT 2001:13
ARKEOLOGISK FÖRUNDERÖKNING

Åtta fornlämningar i Heljeredes dalgång

– boplatser och fyndförande ploglager.
Västergötland, Kållerød socken, Heljered,
RAÄ 15, 16, 35, 37, 38, 72, 40 och 71
Betty-Ann Munkenberg



Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Väst

Box 10 259, 434 23 Kungsbacka

Besöksadress: Nygatan 11

Växel: 0300-33 900

Fax: 0300-33 901

e-post: uvvaest@raa.se

e-post: fornamn.efternamn@raa.se

<http://www.raa.se/uv>

Bildredigering Anders Andersson

Layout Lena Troedson

Omslagsbild Bilden på omslaget visar Heljereds dalgång
sedd ifrån sydöst. Foto: Louise Olsson.

Tryck/Utskrift Elanders Digitaltryck, Göteborg, 2001

Kartor ur allmänt kartmaterial,

© Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L1999/3.

Kartutsnittet i figurena 4, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18 och 20 är godkända
från sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriverket 2001-04-27.

© 2001 Riksantikvarieämbetet

UV Väst Rapport 2001:13

ISSN 1404-2029

Innehåll

Inledning 7

Syfte 7

Sammanfattande resultat 7

Undersökningens genomförande 7

Metod 7

Förundersökningsområden 9

RAÄ 37b. Fyndförande ploglager

(i fornminnesregistret; boplats utan synlig anläggning) 9

RAÄ 35a. Boplats 12

RAÄ 35b. Boplats 16

RAÄ 35. Fyndförande ploglager

(i fornminnesregistret; boplats utan synlig anläggning) 19

RAÄ 71. Boplats?

(i fornminnesregistret fyndplats/område, boplats) 22

RAÄ 38, 72 Fyndplatser (i fornminnesregistret) 25

RAÄ 40. Boplats 28

RAÄ 15b. Fyndförande ploglager

(i fornminnesregistret boplats utan synlig anläggning) 32

RAÄ 15a, 16. Fyndplatser (i fornminnesregistret) 35

Referenser 39

Administrativa uppgifter 39

Figurförteckning 40

Tabellförteckning 40

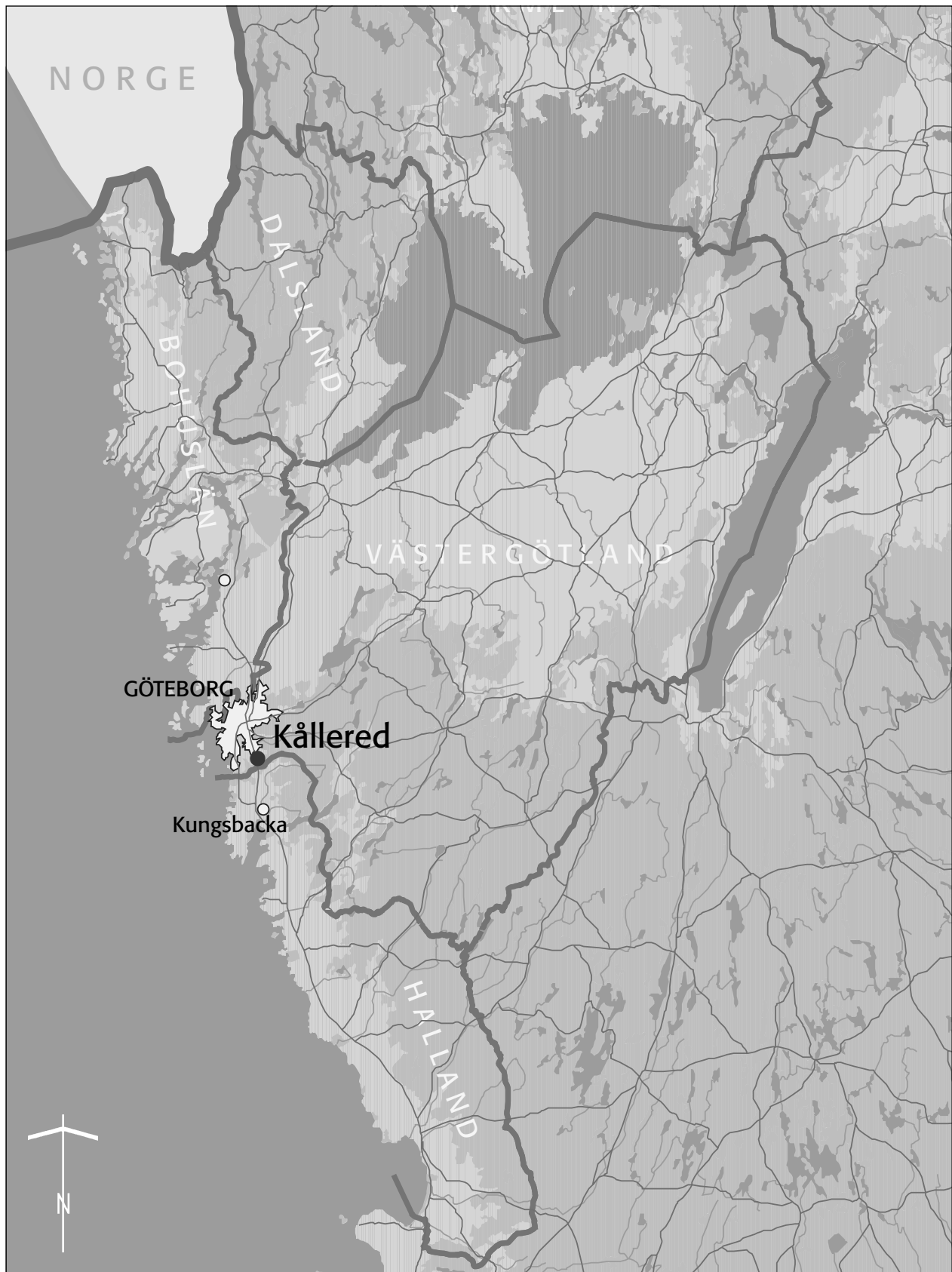


Fig. 1. Utsnitt ur GSD-Sverigekartan med platsen för undersökningen markerad.

Inledning

Riksantikvarieämbetet, avdelningen för arkeologisk undersökningsverksamhet, UV Väst har under hösten 2000 genomfört en arkeologisk förundersökning på nio områden (åtta fornlämningsnummer) i Heljered, Kållereds socken.

Heljeredes dalgång är belägen väster om Europaväg 6, bakom Kållereds köpstad. Området inventerades 1989 inför den rikstäckande revisionen av fornminnesregistret. Sex boplatser, sex fyndplatser och en stensättning fanns helt eller delvis registrerade inom området när den arkeologiska utredning genomfördes 1991 (Gerdin & Svedberg). Flera av fornlämningarna utgjordes av ytplockad flinta i åkermarken. Syftet med utredningen var förutom att lokalisera okända fornlämningar också att om möjligt fastställa och begränsa de redan kända. Utredningen omfattade förutom fältbete arkivstudier av bl.a. äldre skifteskartor.

Den för rapporten aktuella förundersökningen var delvis en komplettering av utredningen, då inga schakt grävdes djupare än genom matjordslagret. I Kålleredstrakten finns möjligheten att tidiga mesolitiska boplatser kan ligga flera meter under dagens marknivå. Detta gäller på områden som ligger på nivåer mellan 13 och 24 m.ö.h., d.v.s. på de nivåer där havet rörde sig för ca 9000 till 6000 år sedan, under den s.k. postglaciala transgressionen.

Det arkeologiska arbetet utfördes i samband med detaljplanering inför bostadsbyggande. Kålleredsfastigheter, HSB Produktion stod för kostnaden.

Syfte

Undersökningens syfte var att skapa ett underlag för en bedömning av de kända fornlämningarnas informationsvärde och därmed för Länsstyrelsens tillståndsprövning enligt 2 kap. 12 §, lagen om kulturminnen (KLM). Som en komplettering till den tidigare utredningen syftade förundersökningen också till att söka efter överlagrade mesolitiska boplatser.

Sammanfattande resultat

På samtliga av de undersökta lokalerna fanns spår av förhistorisk verksamhet, såsom fynd i ploglagret eller anläggningar. Men endast tre (fyra) av platserna var av sådan karaktär att slutundersökningar på hela eller delar av dem rekommenderas (RAÄ 35a, 35/35b och 40).

Undersökningens genomförande

Metod

Förundersökningsområdena täcktes in med maskingrävda schakt. På de områden där man vid den arkeologiska utredningen inte kunnat gräva var den generella principen vid förundersökningen, täta och korta schakt. På övriga fornlämningar eftersträvades något större avbanade ytor. Generellt upptog de avbanade ytorna mellan 2,5 till 5 % av undersökningsområdena.

I syfte att få ett exaktare underlag för fyndtätheten handgrävdes meterutor genom ploglagret och de vid utredningen uppmärksammade misstänkta kulturlagren. Ploglagret grävdes i skikt, vars tjocklek varierade beroende på fyndfrekvensen. På anläggningstäta ytor profilgrävdes valda anläggningar i

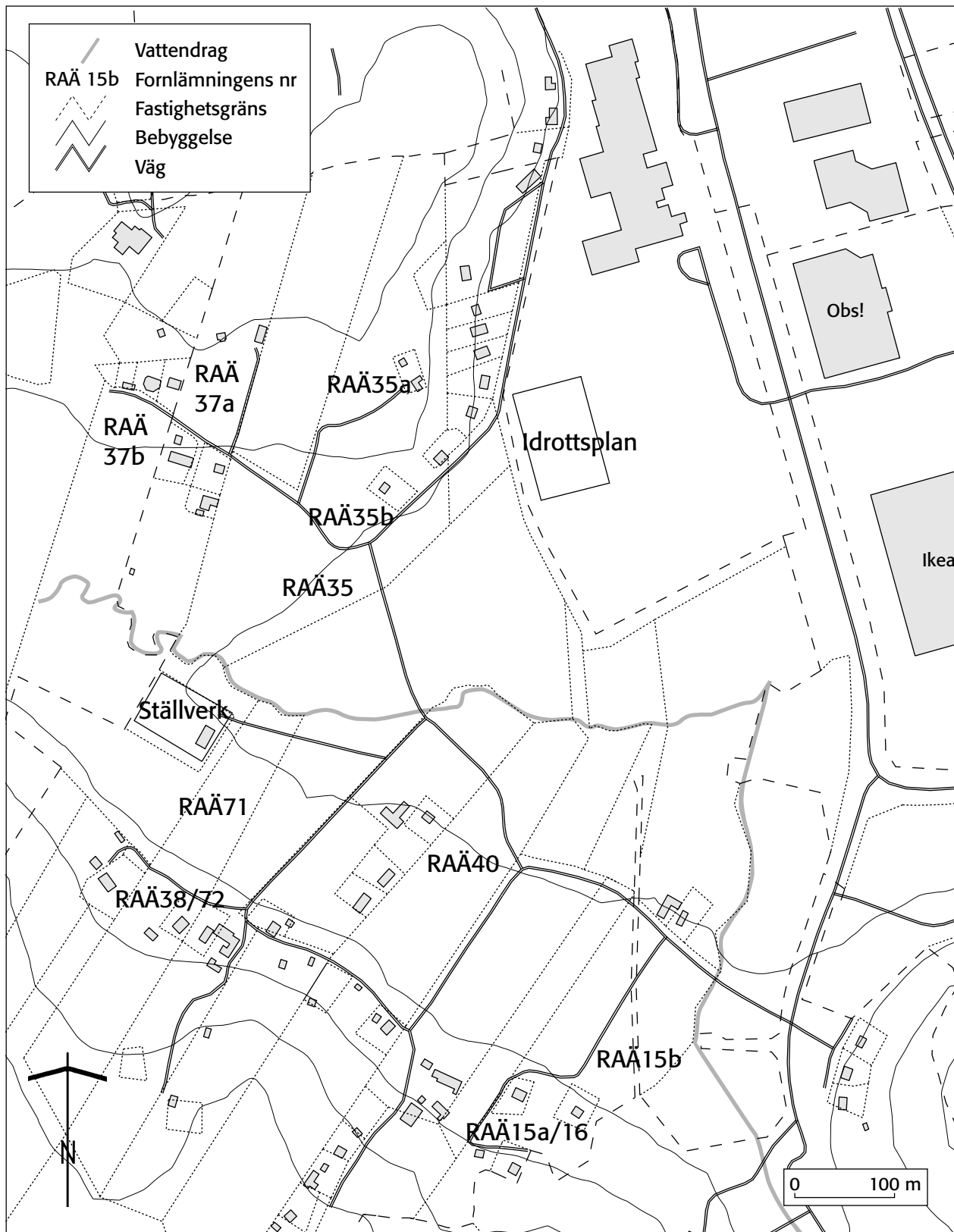


Fig. 2. Utdrag ur GSD-Ekonomiska kartan, blad 6B 8e och f, med aktuella fornlämningsnummer markerade. Observera att RAÄ 37a inte varit tillgänglig för varken utredning eller förundersökning. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriverket 2001-04-27.

syfte att få en uppfattning om djup och karaktär.

Dessutom har på områden upp till 24 m.ö.h. grävts schakt till ett djup mellan 2,5 och 5 m. Detta i syfte att spåra eventuella in- eller överlagrade mesolitiska boplatser.

De fornlämningar som är belägna inom området för gamla Heljeredes by har sökts av med metalldetektor, både före och under grävningen.

Schakt och anläggningar mättes in med totalstation och beskrevs och ritades manuellt. Den digitala dokumentationen har registrerats enligt Riksantikvarieämbetets standard i det arkeologiska informationssystemet Intrasis (Intra-site information system).

Förundersökningsområden

Dalen utgörs i huvudsak av uppodlad lermark som begränsas av skogsklädda bergshöjder. I dalens botten är marken sank kring Hedbäckens fåra. Fornlämningarna är belägna mellan 15 och 37 m.ö.h. Områdena presenteras nedan från nordväst till sydöst.

RAÄ 37b. Fyndförande ploglager (i fornminnesregistret; boplatser utan synlig anläggning)

Platsen utgörs av svagt sluttande åkermark som i söder gränsar till en mindre bäckravin och i norr av en väg invid bebyggelse, vid foten av ett låglänt bergsområde. Fornlämningen är belägen mellan 24 och 28 m ö. h.. På norra delen av området har in på 1900-talet legat en gård. Byggnaderna har identifierats på Laga skifteskartan från 1851 men ej på Storskifteskartan från 1780. Enligt boende i området bevaras en del av inventarierna på hembygdsföreningen.



Fig. 3. Översikt över RAÄ 37b före undersökningen. Fotot är taget från sydvästra hörnet av åkern av Betty-Ann Munkenberg.

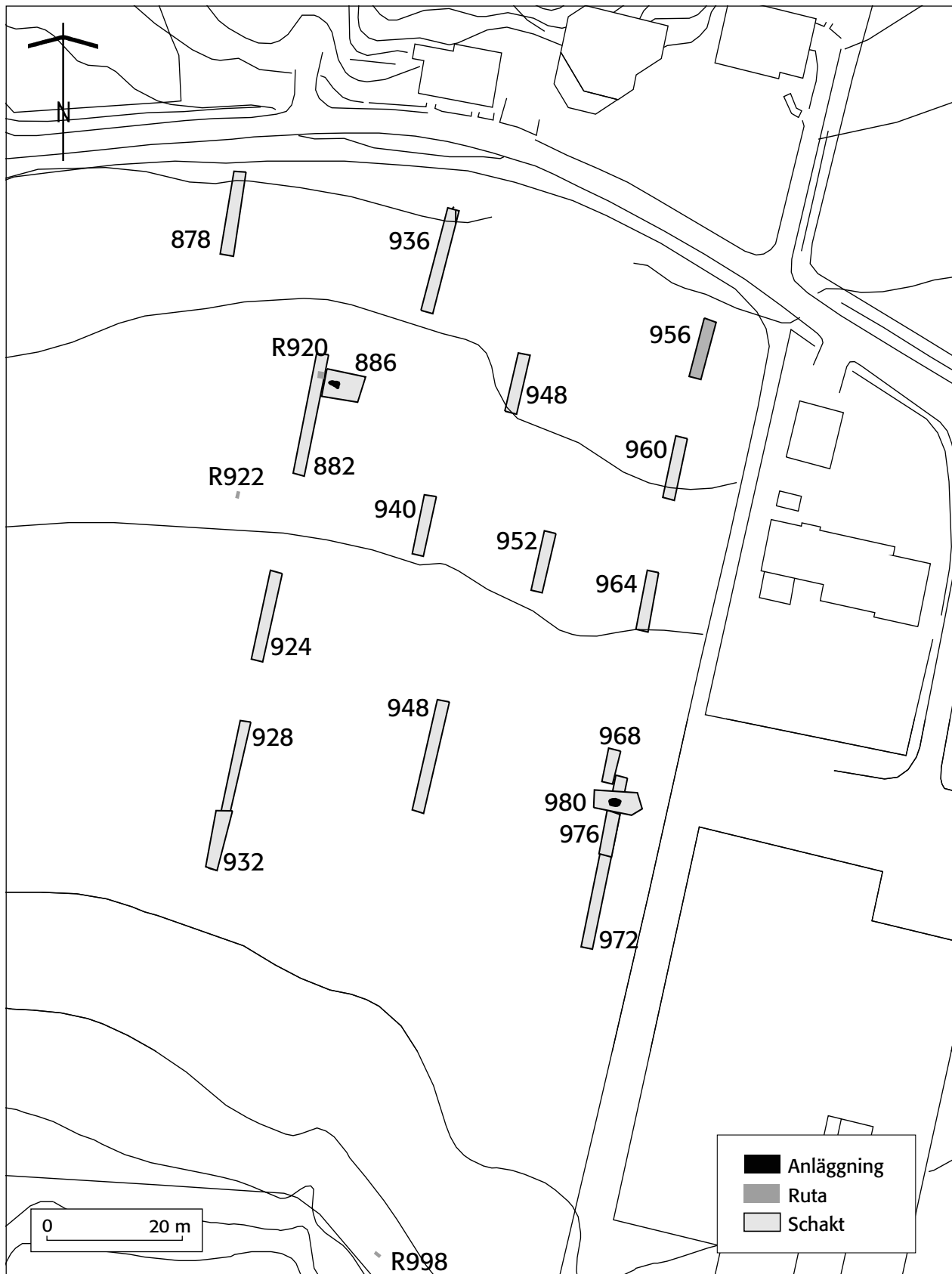


Fig. 4. Källered RAÄ 37b, schaktplan.

På åkern har tidigare bl.a. hittats slagen kvarts och flinta (spån och retuscherade avslag), en knacksten och en keramikskärva.

Fältresultat

Då området inte tidigare var undersökt drogs korta och relativt täta schakt fördelade över åkern (fig. 4). Totalt avbanades ca 200 m². Tre rutor handgrävdes genom ploglagret (tabell 3). Den ena av dessa låg söder om undersökningsområdet, mot bäckravinen. Syftet var att säkerställa fornlämningens begränsning. För att försäkra oss om att inga överlagrade boplatser fanns inom området grävdes två djupare schakt i södra delen av området (se tabell 2). Det undre lagret i djupschakten utgjordes av blå, nästa svart lera som grånade vid tillförseln av syre. I leran låg rikligt med musselskal, bl.a. *Mya truncata*, en numera utdöd typ av sandmussla.

I förundersökningsschakten påträffades endast två anläggningar, en stor grund grop som låg ca tio m från läget för den historiska gårdsbebyggelsen och en stenpackning som påträffades relativt ytligt i de sydöstra schakten (fig. 4).

Från ploglagret insamlades 34 flintor. Alla utom en utgörs av avslag och övrig slagen flinta. I schakt 944 påträffades en flathuggen skära som kan dateras till senneolitikum – äldre bronsålder (tabell 1).

Trots fynden påträffades inga säkra förhistoriska anläggningar eller strukturer som motiverar fortsatta undersökningar. Om det funnits en boplatz på området har den sannolikt legat på den planare norra delen, uppdragen mot berget där även dagens bebyggelse ligger.

<i>Fnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Läge, schakt (S) och rutor (R)</i>
5	Bränd lera		15		R920, ploglagret
13	Flinta	Avslag och övr. slagen	6	En bränd	S886
6	Flinta	Avslag och övr. slagen	3	En bränd	R920, ploglagret
7	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S968
8	Flinta	Avslag och övr. slagen	3		S972
1	Flinta	Avslag och övr. slagen	2	En bränd	R922, ploglagret
3	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		S960
2	Flinta	Avslag och övr. slagen	1	Bränd	R998 ploglagret
11	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S932
14	Flinta	Avslag och övr. slagen	9	1 spånlikn. avslag + 1 svallad övr. med retusch?	S882
16	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		S948
17	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		S940
18	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S936
15	Flinta	Skära	1		S944
19	Fossil	Mussla	1	1 <i>Mya truncata</i> , utdöd? sandmussla. I blåsvart lerlager	S932
20	Fossil	Mussla	2	Fragm. av blåmussla. I grått lerlager	S932
10	Keramik	Kritpipa	1	Skaft	S972
12	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1	Slagen?	S932
4	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1	Slagen?	S960
9	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1	Slagen?	S972

Tabell 1. Fynd insamlade på RAÄ 37b.

Schaktnr	Ploglager/dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
878	0,4	Tunt lager, sandig silt	Lera	Ploglagret 0,2 m dj. i N
886	0,3		Lera	Utvidning av S882 p.g.a. anläggning
932	0,2	-0,6 m gul lera, -2,7 m grå lera m. skal, -4,8 m blå lera m. skal	-5,7m blåsvart lera	Djupschakt ca 5,7 m dj.
936	0,5		Lera	Recenta störningar
944	0,4		Siltig lera	Ploglagret 0,3 m dj. i N
952	0,3		Lera	Bottenleran gråblå, inte gul som i övriga schakt
976	0,3	-0,5 m gul lera, -2 m blå lera m. skal, -4 m blå lera		Djupschakt i S972, ca 4 m dj.
980	0,2		Lera	Utvidgning av S972, p.g.a. stenpackning

Tabell 2. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 37b. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,15 till 0,35m tjock ploglager på lera.

Ruta	Lager	Jordkaraktär	Tjocklek i m	Kommentar
920	1	Ploglager	0,25	
920	2	Svagt humös sandig silt	0,1	Botten
922	1	Ploglager	0,25	
922	2	Siltig lera	0,05	Botten
998	1	Ploglager	0,25	
998	2	Svagt humös siltig lera	0,2	Botten

Tabell 3. Undersökta rutor på RAÄ 37b.

RAÄ 35a. Boplats

Området består av hagmark som sluttar ner mot åkermark i sydväst. Höjden över havet ligger mellan 30 och 37 m. I nordöstra delen av området går berget på sina ställen i dagen och stenblock ligger uppallade i odlingsrösen. I hagen finns en äldre stengärdesgård (NÖ-SV) i form av en stensträng och parallellt med denna en rad med asp och björk. På röjningsimpedimenten växer det ek, björk och rönn. I nedre delen av hagen, i syd, och ställvis en bit upp i slutningen växer starrgräs.

Strax utanför undersökningsområdet i norr ligger en husgrund. Byggnaden finns markerad på Laga skifteskartan från 1851. Vid den arkeologiska utredningen 1991 insamlades slagen flinta och keramik på boplatsen.

Fältresultat

Sex ytor, sammantaget ca 125 m², fördelade över området banades av. Flinta och keramik insamlades från hela området främst från ploglagrets nedre del. I schakten, framför allt inom beteshagens nordöstra del, rensades det fram närmare 40 stolphål och gropar. I fältdokumentationen tolkades inte de undersökta anläggningarna, varför samtliga i tabell 5 är benämnda nedgrävningar.

Då det fanns anläggningar på ytan vid undersökningsområdets nordvästra gräns drogs, efter samråd med länsstyrelsen och markägaren, ytterligare två skopbreda schakt utanför undersökningsområdet (ca 15 m², S866 och S870). Trots bra markförhållanden påträffades inga anläggningar. Då schakten var

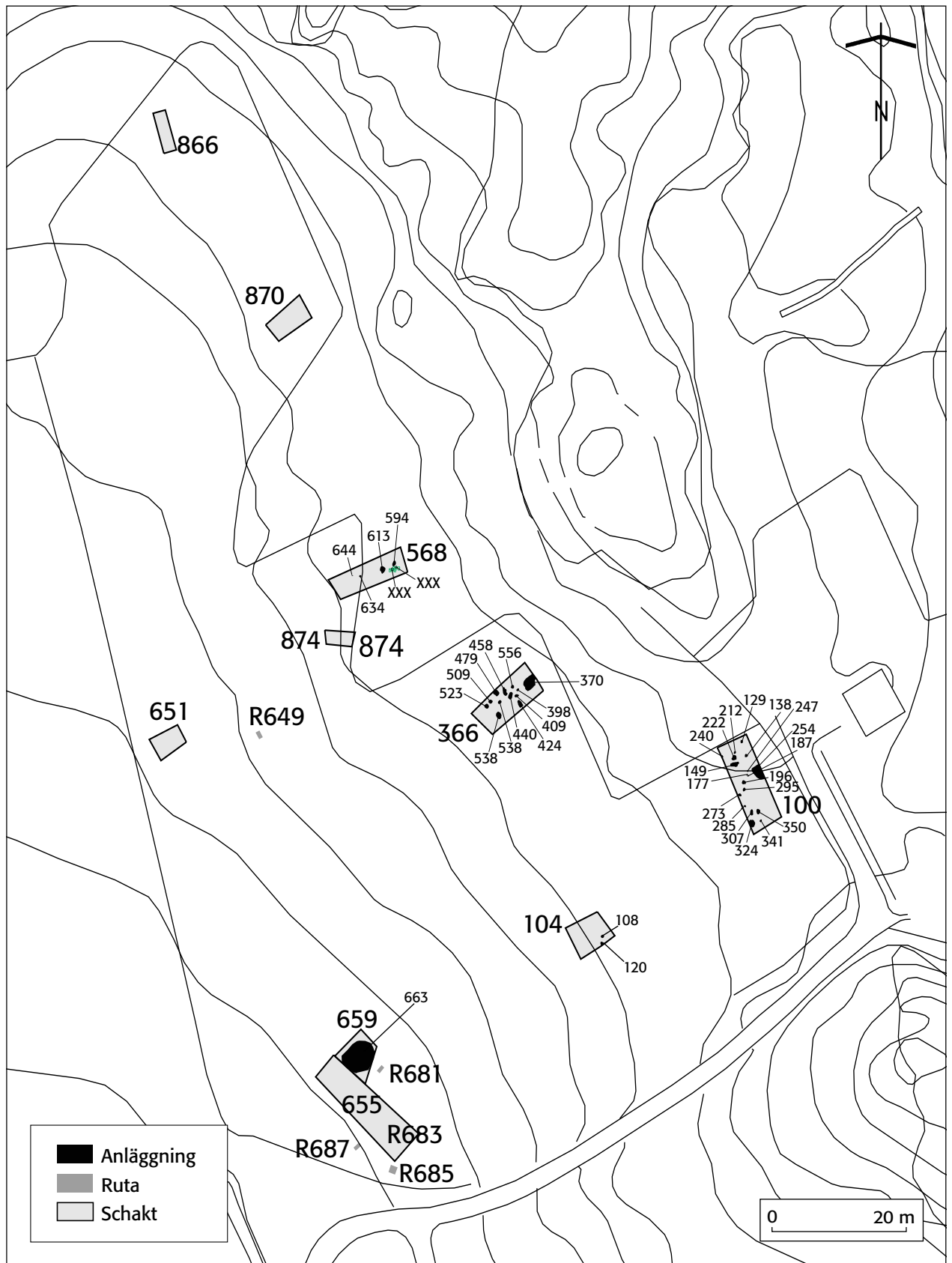


Fig. 5. Källered 35a, schakt- och anläggningsplan.

små, omkring 2,5×5 m kan dock inte uteslutas att boplatsen fortsätter mot nordväst. Topografin talar för att fornlämningen även har fortsatt mot öst där fastighet Heljered 3:17 ligger idag.

Vid utredningen hade ett möjligt kulturlager identifierats på områdets lägre del, varför vi i förundersökningen banade av en större yta och grävde ett antal meterrutor genom både ploglagret och det förmodade kulturlagret. Ploglagret innehöll förutom recent material, såsom tegel, spik och glas även två



Fig. 6. Översikt över fornlämning 35a före undersökningen. Bilden är tagen från sydväst. Foto Betty-Ann Munkenberg.

<i>Fnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Läge, schakt (S) och rutor (R)</i>
33	Ben	Brända ben	1		R683, ploglager
29	Ben	Brända ben	2		S129
24	Bergart	Avslag och övr. slagen	1		S655
26	Bergart	Avslag och övr. slagen	1	Bearbetad?	S366
31	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		S196
37	Flinta	Avslag och övr. slagen	5	1 bränd	R685, ploglager
36	Flinta	Avslag och övr. slagen	6	1 spånlikn.	R681, ploglager
34	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		R649, ploglager
39	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		R685, sandig silt
25	Flinta	Avslag och övr. slagen	3		S104
23	Flinta	Avslag och övr. slagen	5		S655
28	Flinta	Avslag och övr. slagen	1	Kärnfragment	S129
35	Flinta	Övrig kärna	1		R649, ploglager
27	Keramik	Kärl	1	Buk, 9 mm tj., mellanmagrad bergart	S366
32	Keramik	Kärl	1	Buk, 5 mm tj., mellanmagrad bergart	S523
38	Kvarts	Avslag och övr. slagen	5	Bearbetad?	R685, ploglager
30	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1	Bearbetad?	S129

Tabell 4. Fynd insamlade från RAÄ 35a.

Anl.nr	Läge, schaktnr (S)	Typ	Storlek i m	Djup i m	Fyllning	Kommentar
129	S100	Nedgrävning	0,4	0,14	Gråbrun humös sand	
138	S100	Nedgrävning	0,4	0,13	Gråbrun humös sand	Sten i kanten
149	S100	Nedgrävning	1,2	0,2	Brunsvart humös sotig sand	Två nedgrävningar?
177	S100	Nedgrävning	0,2	0,1	Mörkbrun humös sand	
187	S100	Nedgrävning	0,2	0,1	Brunsvart humös sand	
196	S100	Nedgrävning	0,52	0,3	Svartgrå humös sand	Sten i kanterna
398	S366	Nedgrävning	0,5	0,15	Mörkbrun humös sand	
479	S366	Nedgrävning	0,7	0,35	Mörkgrå humös sand, skärvsten	
495	S366	Nedgrävning	0,55	0,12	Mörkbrun humös sand	
509	S366	Nedgrävning	0,8	0,16	Mörkbrun humös sand	
523	S366	Nedgrävning	0,62	0,06	Mörkbrun humös sand	
582	S568	Nedgrävning	0,38	0,15	Brun humös sand	
594	S568	Nedgrävning	0,82	0,16	Mörkbrun humös sand	

Tabell 5. Undersökta anläggningar på RAÄ 35a.

Ruta	Lager	Jordkaraktär	Tjocklek i m	Kommentar
649	1	Ploglager	0,25	
681	1	Ploglager	0,35	Recent material ej insamlat
685	1	Ploglager	0,3	Recent material ej insamlat
685	2	Mörkgrå humös sandig silt. kolstänk	0,15	Sumplager?
687	1	Ploglager	0,3	Recent material, ej insamlat
687	2	Mörkgrå humös sand, kolstänk	0,2	Sumplager?
683	1	Mörkgrå humös sandig silt	0,12	
683	2	Grusig sand	0,03	

Tabell 6. Beskrivning av grävda rutor på RAÄ 35a.

Schaktnr	Plogl./dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
100	0,25		Grusig stenig sand	
104	0,3		Grå humös stenig moig sand	
366	0,2		Stenig finsand	
568	0,3		Finsand	
655	0,3	Mellan 0,3 o. 0,5 m dj. grå humös sand	Lera	Sammanslaget med S659
870	0,2		Stenig sand med markfasta mindre block	
874	0,2		Berg i Ö, grusig sand i V	I kanten av ovalt odlingsröse

Tabell 7. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 35a. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,3m tjock ploglager på lera.

skärvor förhistorisk keramik, två bergartsavslag och 25 bearbetade flintor. Dessutom insamlades tre brända ben och sex bearbetade kvartsstycken (tabell 4).

Kulturlagret visade sig efter undersökning inte vara ett kulturlager utan tolkades istället som ett svagt humöst sandigt siltlager som periodvis varit vattensjukt. Enstaka flintor påträffades i lagret. Den västra ytan utvidgades då det i schaktkanten kom fram en rad med jämnstora block. Dessa visade sig tillhöra en stensättningsliknande stenpackning som låg under ploglagret.

Inga daterande artefakter påträffades i förundersökningen, men keramiken och anläggningarnas karaktär pekar på brons–järnålder. Enligt RAÄ UV Västs mening bör området slutundersökas.

RAÄ 35b. Boplats

Platsen är belägen på en bergsplatå som vetter ut mot dalgången åt söder och öster. Nordöstra delen av fornlämningen ligger 3 till 4 m lägre och gränsar mot fastighet Heljered 3:23. En stor del av ytan är beväxt med slånbuskar. Höjden över havet ligger mellan 19 och 24 m.

Vid registreringen av fornlämningen har 35b och 35 behandlats som ett område, 35:1. En stor mängd flintor har samlats in från åkrarna ända sedan 1930-talet (Kompl. till Göteborgsinventeringen, Nicklasson 1930, nr 47). Av redskapen kan nämnas en kärnyxa, skrapor och borrar. Vid utredningen observerades två stolphål.

Fältresultat

Sex ytor, sammantaget 70 m², schaktades av. Mitt på området grävdes ett drygt 4 m djupt schakt (S734). Under den postglaciala leran låg stenig grusig sand (tabell 11). Inga fynd påträffades i schaktet.

RAÄ 35b var annars det av förundersökningsområdena som var fyndtätast med sina 364 flintor. Av dessa samlades 220 in från schakt 777, varav 98 stycken från den meterruta som grävdes i schaktet (R783). Poängteras bör att meterrutan var den enda del av schaktet som grävdes helt till botten. Bland



Fig. 7. Fornlämning 35b. Från norr med utsikt över dalgången i syd. Foto Betty-Ann Munkenberg.

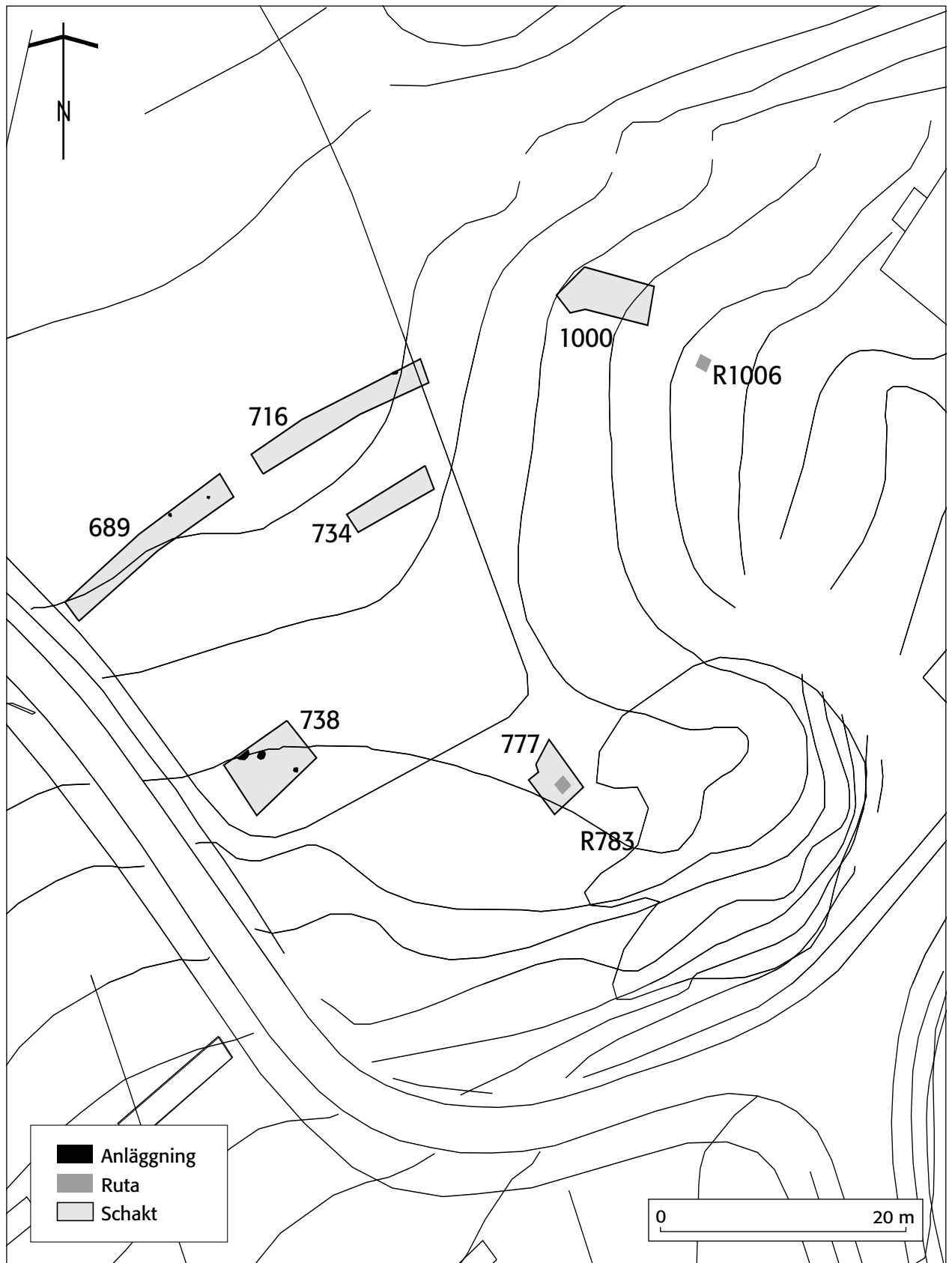


Fig. 8. Källered 35b, schakt- och anläggningsplan.

fynden kan nämnas tvärpilar och mikrospån, vilket indikerar att platsen brukats under övergångsperioden mesolitikum–neolitikum.

Det fyndförande området fortsätter både nordöst och sydväst (RAÄ 35) om bergsplatån. Markägaren på fastighet Heljered 3:23 berättade att han hittat stort antal flintor när han arbetat i sin trädgård. De flesta av dem hade

<i>Fnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Läge, schakt (S) och rutor (R)</i>
21	Ben	Brända ben	3		R783, lager 2 grusig sand
13	Ben	Brända ben	1		S689
12	Flinta	Avslag och övr. slagen	18	3 svallade	S689
18	Flinta	Avslag och övr. slagen	4		R783, lager 2 grusig sand
17	Flinta	Avslag och övr. slagen	86	12 brända	R783, matjord
4	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	1 bränd	S716
14	Flinta	Avslag och övr. slagen	23		R1006, lager 2 siltig sand
6	Flinta	Avslag och övr. slagen	33	6 brända + 1 mikrospånslikn.	S738
7	Flinta	Avslag och övr. slagen	112	23 brända	S777
1	Flinta	Avslag och övr. slagen	56	5 brända	S1000
9	Flinta	Kärnyxa	1	Spetsovalt tvärsnitt	S777
20	Flinta	Mikrospån	3		R783, lager 2 grusig sand
2	Flinta	Plattformskärna	5		S1000
5	Flinta	Plattformskärna	1		S738
10	Flinta	Plattformskärna	1		S777
16	Flinta	Plattformskärna	1		R783, matjord
8	Flinta	Spån	6		S777
22	Flinta	Spån	3	2 fragment	S1000
15	Flinta	Spånskrapa	1	Enl. markägaren funnen vid R1006	Intill R1006
19	Flinta	Tväreggad spets	1		R783, lager 2 grusig sand
11	Flinta	Tväreggad spets	2	1 skadad	S777
3	Kvarts	Avslag och övr. slagen	2	Bearbetad?	S1000

Tabell 8. Fynd insamlat på RAÄ 35b.

<i>Ruta</i>	<i>Lager</i>	<i>Jordkaraktär</i>	<i>Tjocklek i m</i>	<i>Kommentar</i>
783	1	Svart humös sand	0,15	
783	2	Grusig sand	0,1	
1006	1	Ploglager	0,15	Stört av trädgårdsarbete
1006	2	Siltig sand		Ingen uppgift om djup

Tabell 106. Beskrivning av grävda rutor på RAÄ 35b.

<i>Schaktnr</i>	<i>Plogl./dj. i m</i>	<i>Undre lager</i>	<i>Jordkaraktär</i>	<i>Kommentar</i>
734	0,2	–3,2 m gul lera, –3,8 m stenig grusig sand	–4,1 m finsand, berg/stenblock	Djupschakt, ca 4,1 m dj.
738	0,25	Mellan 0,25 och 0,4 m dj. humös sand	Silt	
777	0,5		Grusig sand	Stört av rötter från slånbuskage
1000	0,25	Mellan 0,25 o. 0,4 m dj. lerig humös finsand	Lera	

Tabell 11. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 35b. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 till 0,25 m tjock ploglager på lera.

förkommit, men han överlämnade en spånskrapa som han uppgav var påträffad i sitt gamla potatisland, d.v.s. i området runt R1006 (F15).

Sex något diffusa anläggningar dokumenterades i schakten på områdets västra, högre belägna del (S689, S738, S716). Ingen av anläggningarna undersöktes närmare, men i plan uppfattades de som stolphål, alternativt mindre gropar.

Enligt RAÄ UV Västs mening bör området slutundersökas. Detta bl.a. för att marken under slånbuskaget inte varit brukad med moderna redskap, vilket innebär att möjligheten finns att träffa på anläggningsstrukturer samtida med flintfynden. Dessutom är detta en av de få flintförande platser som hittills undersökts i dalgången där fynden sannolikt ingår i en kontext.

RAÄ 35. Fyndförande ploglager (i fornminnesregistret; boplatz utan synlig anläggning)

Förundersökningsområdet ligger på den sydöstra delen av en mot syd slutande åker som planar ut mot ett dike i sydöst och Hedbäcken i sydväst. Den nordöstra delen av ytan gränsar mot fornlämning 35b. Endast en mindre väg skiljer områdena från varandra (fig. 2). Den del av området som fått fornlämningsnummer 35 ligger dock något lägre i terrängen, mellan 15 och 20 meter över havet. Hela åkern tillsammans med 35b, och delar av ytterligare en åker norr om 35 är i fornminnesregistret benämnt som fornlämning 35:1. Den högre belägna norra delarna undersöktes i samband med utredningen och bedömdes då att ha ett så pass begränsat arkeologiskt informationsvärde att fortsatta undersökningar inte var nödvändiga. På den lägre belägna delen, fornlämningsområde 35, har ingen annan undersökning än ytplockning av flinta gjorts.



Fig. 9. Den förundersökta delen av fornlämning 35 före undersökningen. Fotot är taget från vägen i nordöst av Betty-Ann Munkenberg.

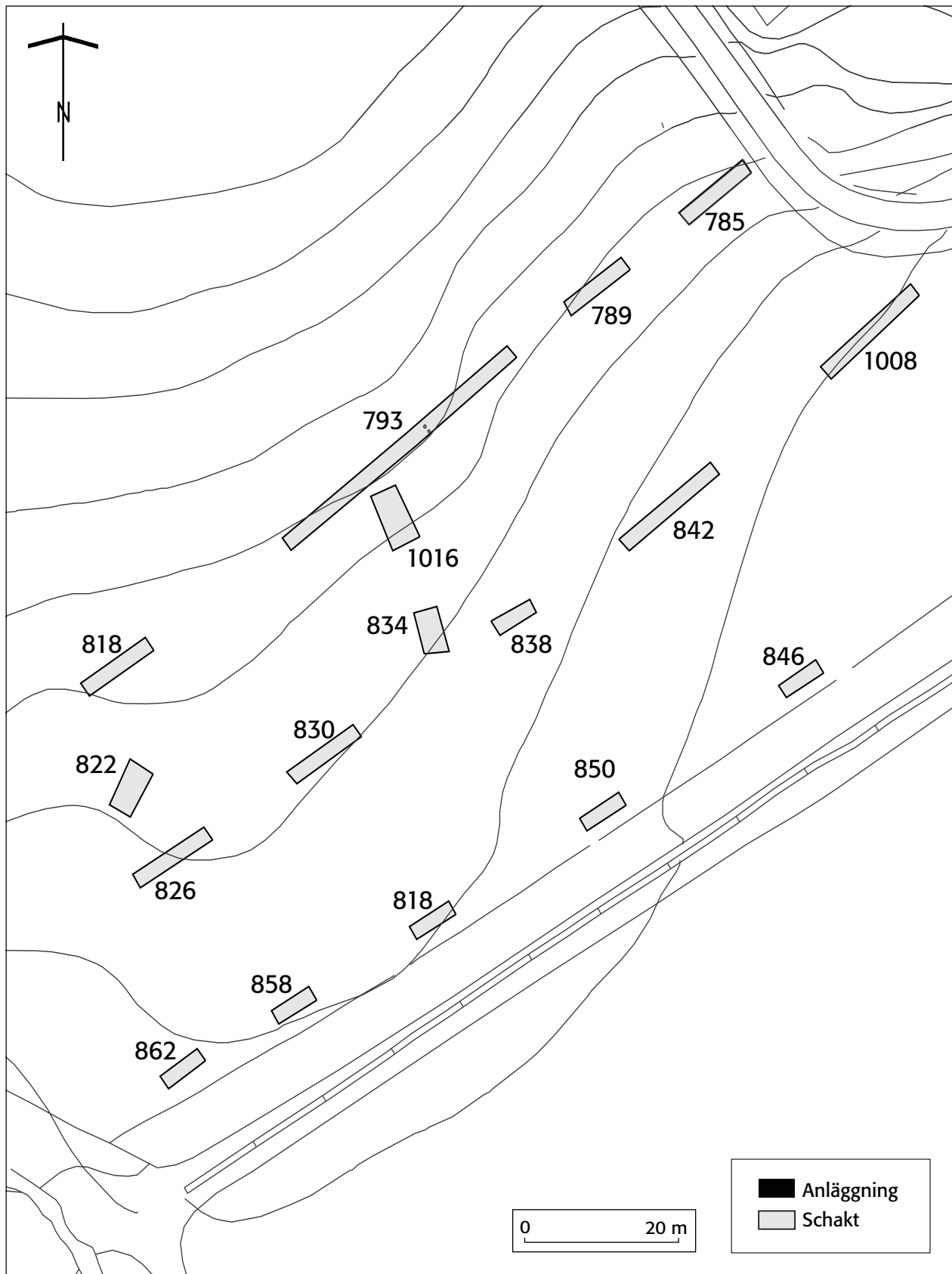


Fig. 10. Källered 35, schakt- och anläggningsplan.

Fältresultat

Cirka 220 m² ploglager banades av fördelade på 17 schakt. På den västra och norra centrala delen av området grävdes tre djupare schakt (S1016, S834, S822). I schakt 834 låg på 1,3 till 1,4 meters djup, ett decimetertjockt lager med stenig grusig sand innehållande slagen flinta och hasselnötter. Både lagrets karaktär och fynden tyder på att materialet flyttas och lagrats in i den dåvarande strandzonen. Boplatsen kan möjligen ha legat på de högre belägna nordvästra till norra delarna av åkern. Cirka fem meter norr om schakt 834 i schakt 1016 återfanns inte det fyndförande lagret och på 1,6 m djup låg berg.

Under ploglagret i det längsta och högst belägna schaktet syntes två relativt diffusa anläggningar (S793). Ingen av dem profilgrävdes, men hade i plan, storlek och form som mindre stolphål (fig. 10).

Totalt påträffades 129 flintor i 16 av schakten. På nedre delen av slutningen, i väst minskade fynden markant. En tendens till något högre fyndfrekvens kunde märkas på områdets nordöstra del, d.v.s. mot fornlämning

<i>Fnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Läge, schakt (S)</i>
55	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	1 bränd	S822
41	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	1 bränd + 3 svallade	S789
43	Flinta	Avslag och övr. slagen	14	1 bränd + 3 svallade	S793
44	Flinta	Avslag och övr. slagen	15	1 bränd	S818
47	Flinta	Avslag och övr. slagen	9	1 bränd	S1008
48	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S838
49	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	1 bränd, 1 spånlikn. + 1 mikrospålikn.	S834
50	Flinta	Avslag och övr. slagen	9	På 1,4m dj. 2 brända + 2 svallade cortex	S834
51	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S830
40	Flinta	Avslag och övr. slagen	16	2 brända + 5 svallade	S785
53	Flinta	Avslag och övr. slagen	2	1 bränd	S826
63	Flinta	Avslag och övr. slagen	18	6 brända + 4 svallade	S842
68	Flinta	Avslag och övr. slagen	3	1 bränd	S854
66	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S862
60	Flinta	Avslag och övr. slagen	2	På 0,3–0,45m dj.	S822
61	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		S846
62	Flinta	Avslag och övr. slagen	5	2 brända	S850
54	Flinta	Avslag och övr. slagen med retusch	2		S826
64	Flinta	Avslag och övr. slagen med retusch	1	Skrapliknande	S842
57	Flinta	Avslag och övr. slagen med retusch	2	Spetsformade (triangulära) avslag	S822
58	Flinta	Plattformskärna	1	En plattform	S822
52	Flinta	Övrigt redskap	1	Kärna/skrapa?	S830
69	Flinta	Övrig slagen	1	Kärna?	S854
70	Fossil	Mussla	12	Blåmussla samt Macoma?	S822
46	Keramik	Kritpipa	2	Skaft + klackdel	S818
59	Kvarts	Avslag och övr. slagen	5	Bearbetad?	S822
45	Kvarts	Avslag och övr. slagen	3	Bearbetad?	S818
42	Kvarts	Avslag och övr. slagen	2	Bearbetad?	S789
65	Kvarts	Avslag och övr. slagen	2	Bearbetad?	S842
67	Organiskt material	Nöt	7	På 0,3–0,4m dj. Obrända hasselnötter	S834

Tabell 12. Fynd insamlade på RAÄ 35.

Schaktnr	Plogl./dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
1008	0,25	-0,35 m finsand, -0,45 m lera, -0,6 m silt	-0,7 m svart gyttja	De undre lagren i V:a delen av schaktet
1016	0,3	-0,4 m finsand, -1,6 m lerig silt	Berg	Djupschakt 1,6 m dj.
785	0,25		Stenig lera m. kolstänk	
793	0,4		Lera i NO och SV, finsand centralt	I mitten av schaktet var ploglagret 0,25 m dj.
822	0,3	-0,65 m dj. svart silt, -2,2 m gul/grå/ljus lera	-5,7 m blålera	Djupschakt, ca 5,7 m dj.
834	0,3	-0,55 m silt, -1,08 lera, -1,3 m sot finsand, -1,4 m stenig grusig sand, kol	1,4-3 m blå lera, därunder stenigt grus o. berg	Djupschakt, ca 3,2 m dj.
838	0,25	0,25-0,4 m humös sand	Svart silt (gyttja?)	
842	0,35	0,35-0,5 m dj. torvig silt	Lera	De undre 10 cm av ploglagret lerstråk
846	0,3	0,3-0,45 m svart silt	Lera	

Tabell 13. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 35. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 till 0,3 m tjock ploglager på lera.

35b. Ingen av flintorna kan dateras närmare än till stenålder. Sannolikt kan lokalen, åtminstone dess nordöstra del inberäknas i samma fornlämning som 35b och bör enligt RAÄ UV Västs åsikt slutundersökas i samband med denna.

RAÄ 71. Boplats? (i forminnesregistret fyndplats/område, boplats)

Lokalen är belägen på åkermark som sluttar mot nordöst, ner mot det sankta området i dalens botten. Höjden över havet ligger mellan 19 och 27 meter. Söder om fornlämningen sträcker sig det bergsparti som ramar in dalgången i sydväst.

Inom området har markägarna runt förra sekelskiftet hittat två slipade flintyxor, varav en tjocknackig och en slipad skafthålsyxa. Vid den arkeologiska utredningen påträffades slagen flinta och keramik, samt en härd.



Fig. 11. Översikt över fornlämning 71 för undersökningen. Fotot är taget från sydväst, från förundersökningsområde RAÄ 38, 72 av Louise Olsson.

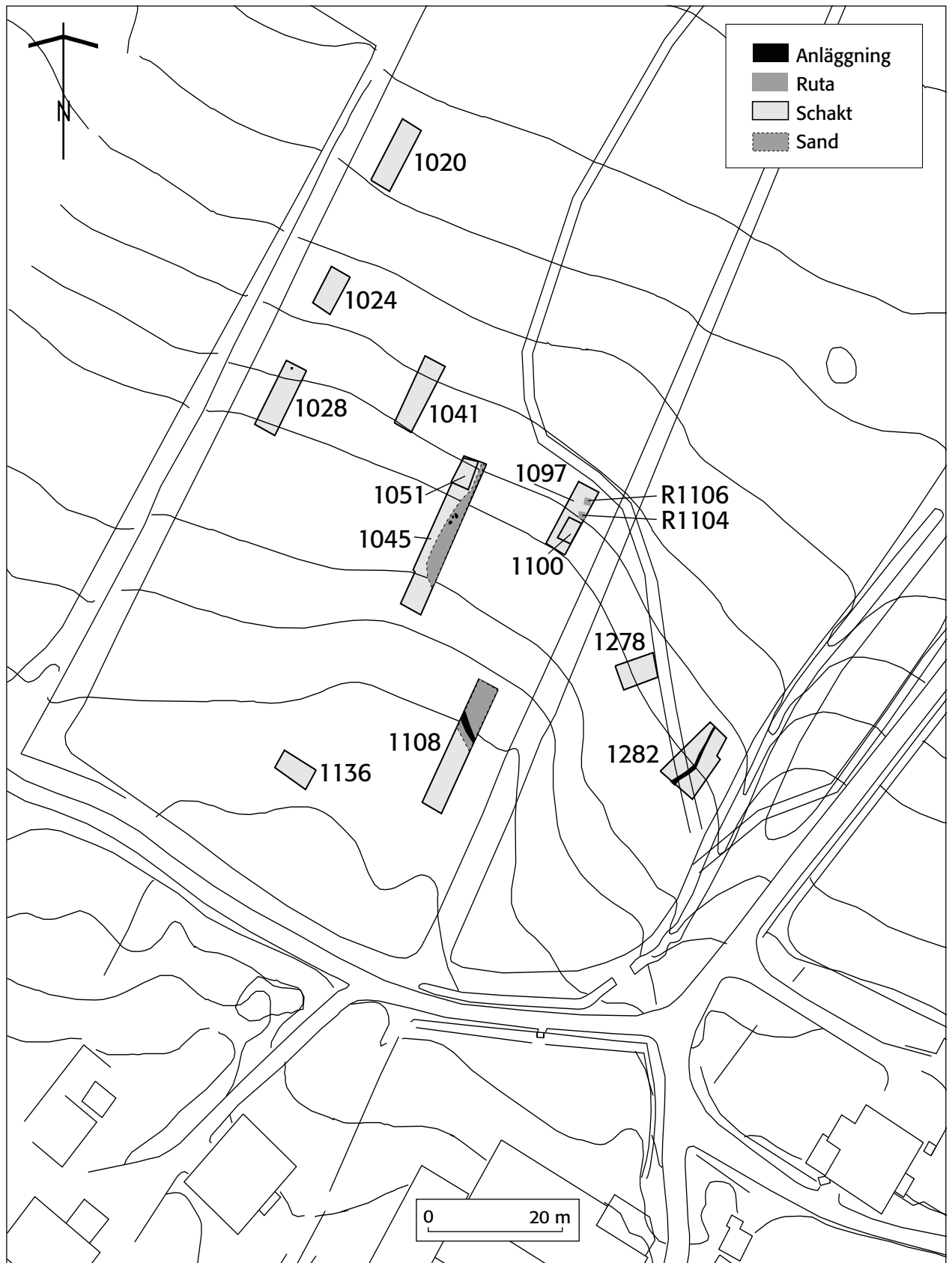


Fig. 12. Källered 71, schakt- och anläggningsplan.

<i>Fnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Läge, schakt (S) och rutor (R)</i>
12	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	3 brända	S1108
11	Flinta	Avslag och övr. slagen	5		S1097
9	Flinta	Avslag och övr. slagen	4		S1045
7	Flinta	Avslag och övr. slagen	13	2 brända	S1041
6	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S1028
4	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	2 brända	S1024
2	Flinta	Avslag och övr. slagen	5	1 mikropånslikn.	S1020
8	Flinta	Plattforms kärna	2		S1041
3	Flinta	Plattforms kärna	1	Svallad	S1020
1	Keramik	Kritpipa	1	klackdel	S1020
10	Keramik	Kärl	1	Buk. 9mm tj., mellanmagrad m. krossad bergart	S1097
13	Kvarts	Avslag och övr. slagen	2	Bearbetad?	S1108
5	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1	Bearbetad?	S1024

Tabell 14. *Fynd insamlade på RAÄ 71.*

<i>Anl.nr</i>	<i>Läge, schaktnr</i>	<i>Anl.typ</i>	<i>Storlek i m</i>	<i>Djup i m</i>	<i>Fyllning</i>	<i>Kommentar</i>
1032	1028	Nedgrävning	0,24	0,08	Kolig, sotig lera	Tolkad som stolphål i fält
1055	1045	Nedgrävning	0,78	0,22	Grå humös silt	
1073	1045	Nedgrävning	0,18	0,22	Humös siltig lera	Stolphål/käpphål?
1082	1045	Nedgrävning	0,44	0,2	Grå humös silt, sten	
1288	1282	Stengärdesgård			1-2 skikt sten i storlek 0,2-0,4 m	På 0,4 m djup. 0,6 m bred
1112	1108	Dike				Stensatt dräneringsdike

Tabell 15. *Anläggningar på RAÄ 71.*

<i>Schaktnr</i>	<i>Plogl./dj. i m</i>	<i>Undre lager</i>	<i>Jordkaraktär</i>	<i>Kommentar</i>
1024	0,6		Lera	
1028	0,2		Lera/silt	
1041	0,4	-0,6 gråsvart silt	Lera/silt	Sumplager
1045	0,2		Lera	I N var ploglagret tjockare, se S1051
1051	0,35	-0,7 m svartgrå silt, -1,7 m lera, -2,5 m blockrik grusig sand, därunder blockrik grå finsand		Djupschakt ca 2,8 m dj.
1097	0,25	Se S1100		
1100	0,65	-0,72 m grusig hum sand, -0,85 m svartgrå humös sand, -1,02 m gråsvart sand, -1,08 m gråbrun sand		I nedre lagret fanns ett sotiga partier
1108	0,2		Lera/sand	
1278	0,25	-0,55 m humös sand, - ,75 m lera, -2,6 m sand, -2,95 m stenig grusig sand, -3,5 m finsand, -3,8 m stenigt grus fe-utf, -3,8 m block grus sand		
1282	0,25	-0,8 m gråbrun siltig humus	Lera	

Tabell 16. *Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 71. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 och 0,3 m tjock ploglager på lera.*

Fältresultat

På områdets sydöstra del kunde anas att bottentopografin var något anorlunda än vad som syns ovan mark. I schakten runt den rad med små träd och buskar som delar området har jorden ackumulerats i en svacka. Under ploglagret som här var upp till drygt 0,6 m tjockt fanns den äldre markytan bevarad. I ett par av undersökningsschakten fanns humösa jordlager till ett djup av omkring en meter (S1097, S1282).

På de förundersökta ytorna observerades sex anläggningar, varav ett sten-satt dike i ett av de högst belägna schakten och en stenhägnad där de humösa jordlagren var som tjockast. Stenhägnaden var svagt S-formad och låg ca 0,4 m under ploglagrets överyta. Den var 0,6 m bred och bestod av 1½ till 2 skikt sten. De övriga fyra anläggningarna låg direkt under ploglagret och tre av dem koncentrerade i den sandiga delen av schakt 1045.

Från lagret som tolkades som den äldre markytan påträffades en keramikskärva. I de två handgrävda meterrutorna genom lagret i schakt 1097, hittades dock enbart ett mycket litet fragment av bränd lera. En förhållandevis liten mängd, 46 stycken flintor och tre bearbetade kvartsbitar samlades in i ploglagret från hela ytan. Det enda tydligt daterbara fynd som gjordes under förundersökningen var klackdelen till en kritpipa (F1). Så förutom detta 17/1800-tals rökverk har fynden inte kunnat daterats närmare än att de är förhistoriska. Troligen representerar de flera tidsavsnitt.

På de ca 175 m² som banades av vid förundersökningen framkom inget som kan anses motivera fortsatt undersökning. Både anläggningsstukturer och fynd är till sin karaktär så pass diffusa och sporadiska att en slutundersökning sannolikt inte tillför någon relevant kunskap om platsens historia.

RAÄ 38, 72 Fyndplatser (i fornminnesregistret)

Lokalen ligger vid foten av ett lägre bergsområde mellan två bebyggelseenheter, med utsikt över dalgången. Enligt skifteskartorna ligger området inom Heljeredes by. Den kartlagda bebyggelsen har dock bara tangerat sydöstra delen av förundersökningsområdet. Höjden över havet ligger mellan 30 och 34 meter.



Fig. 13. Översikt över fornlämning 38;72 före undersökningen. Fotot är taget från nordnordost av Louise Olsson.

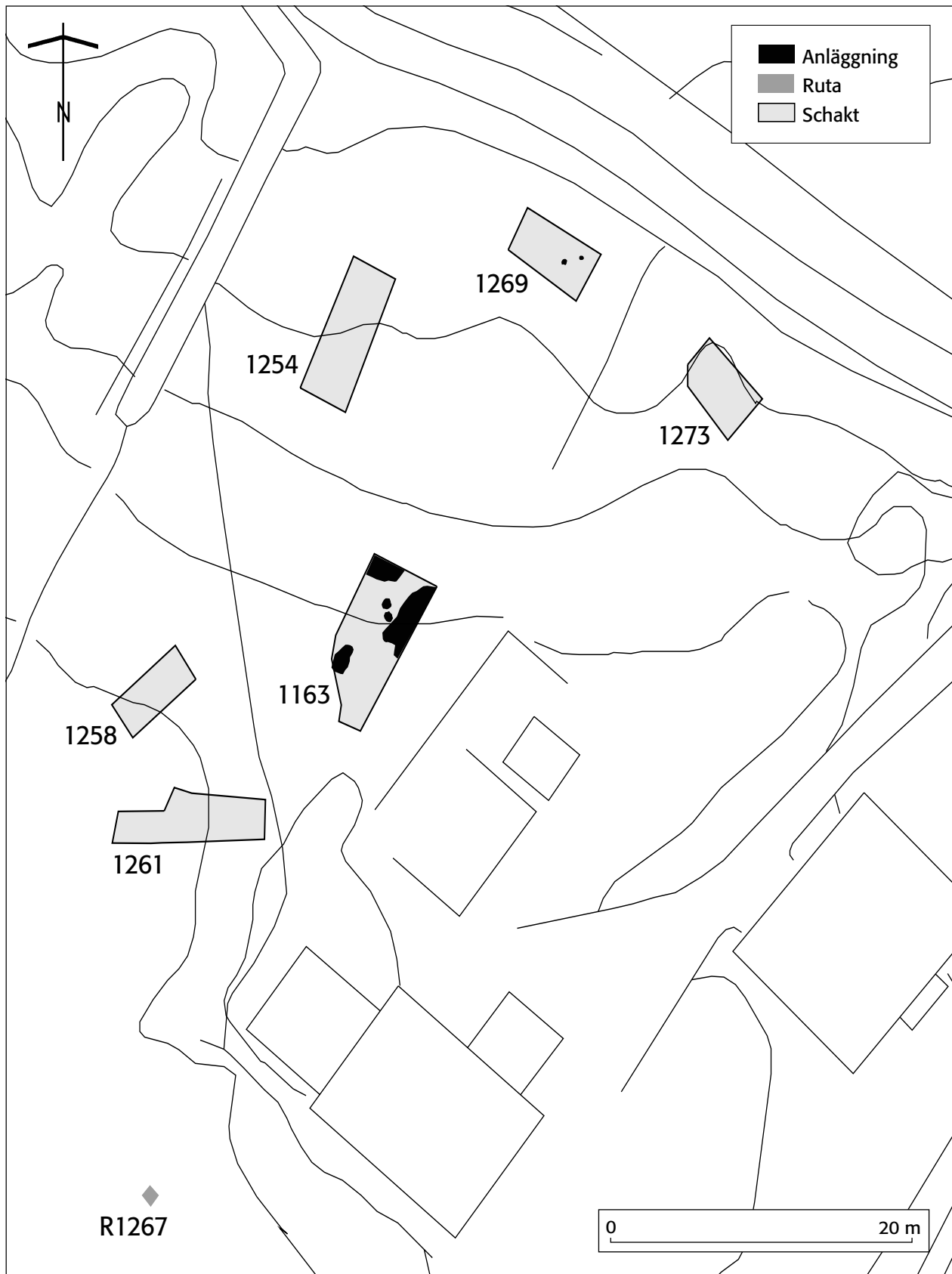


Fig. 14. Källered RAÄ 38, 72, schakt- och anläggningsplan.

Fyndplatserna RAÄ 38, flintskrapa och flintspån, och RAÄ 72, skaft-hålsyxa, är enligt fornminnesregistret belägna öster om förundersökningsområdet. Den tidigare arkeologiska utredningen av området innefattade endast arkivstudier.

Fältresultat

En stor del av området var svårtillgängligt p.g.a. tät vegetation, stenblock/berg i dagen och en betonggrund (resterna av en riven ekonomibyggnad). På omkring 80 m², fördelade på sex ytor, schaktades matjorden av. I två av schakten påträffades varken fynd eller anläggningar (S1258, S1273). En ytligt liggande härd som uppfattades som recent låg i schakt 1261. Som sentida tolkades också de fem nedgrävningar som framkom i schakt 1163. De två anläggningarna i schakt 1269, var relativt anonyma till sin karaktär, men kan tolkas som stolphål.

Endast två obestämbara men slagna flintor hittades i schakt 1254. Övriga fynd på ytan var sentida. De flesta var metallföremål och upptäcktes vid avsökningen med metalldetektorn före schaktningen.

En meterruta grävdes i den sydligaste och terrängmässigt svåråtkomligaste delen av området. Under den 0,15 m tjocka förnan låg ett torvigt humöst lager ner till 0,25 m djup. Därunder, ner till ett djup av ca 0,4 m låg tätt packade stenar och block i storlek 0,1–0,5 m. I området runt meterrutan fanns relativt rikligt med stenar och block, varpå stenpackningen kan vara av naturlig art. Inga fynd eller annat som indikerar mänsklig aktivitet kunde observeras.

Trots bra boplatsläge och bra markförhållande har inga iakttagelser gjorts som enligt RAÄ UV Västs uppfattning kan stödja fortsatt arkeologisk undersökning på området.

Anl.nr	Läge, schaktnr	Anl.typ	Storlek i m	Djup i m	Fyllning	Kommentar
1140	1269	Nedgrävning	0,3	0,06	Sotig humös sand, kol	
1152	1269	Nedgrävning	0,3	0,14	Sotig humös sand	
1170	1163	Nedgrävning	0,58	0,28	Ljusgrå finsand	Recent?
1187	1163	Nedgrävning	0,6	0,26	Ljusgrå finsand, sten i kanten	Recent?
1203	1163	Nedgrävning				Recent?
1224	1163	Nedgrävning				Recent?
1236	1163	Nedgrävning				Recent?

Tabell 17. Anläggningar på RAÄ 38, 72.

Schaktnr	Plogl./dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
1163	0,3		Sand	
1254	0,3		Lera	2 slagna flintor
1258	0,3		Sand	
1261	0,3		Finsand	Recent härd, ej inmätt
1269	0,6	–0,8m stenig humös sand, sotfläckar	Sand	
1273	0,2	–0,5m blockrik stenig humös sand, sot i SV	Svagt humös sand	NÖ kvadr. till 0,5m dj., i övr. tätt packade block

Tabell 18. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 38, 72.

RAÄ 40. Boplats

Lokalen är belägen på åkermark som sluttar mot nordöst och begränsas av en bebyggd höjdsträckning i väst. Höjden över havet ligger mellan 17 och 26 meter.

På åkern har samlats in slagen flinta och kvarts, samt keramik. Bland redskapen kan nämnas en skafthålsyxa, en eldslagningsflinta, och två flintskrapor. Vid den arkeologiska utredningen påträffades bl.a. flintspån.

Fältresultat

För att få en uppfattning om fyndfrekvensen på åkern handgrävdes fyra rutor genom ploglager och eventuella underliggande lager. Rutgrävningen tydde på en ökad fyndmängd i områdets nordvästra del, nedanför höjdsträckningen (runt R1323) (fig. 16). Fördelade över ytan grävdes därefter tolv schakt med maskin, sammantaget ca 125 m². På nordvästra delen av området fanns under ploglagret ett vattenpåverkat lager innehållande fynd av flinta och keramik. På grund av att lagret var både fyndförande och sotbemängt tolkades det vid rutgrävningen som ett kulturlager. Men när en större yta öppnats upp, uppfattades lagret snarare som vattensjukt såtillvida att vatten stått still i marken under långa perioder. Möjligen kan fynden och sotet tyda på ett utkastlager. Ett schakt drogs på en buskbeväxt avsats av den västliga höjdsträckningen söder om och drygt tre meter ovanför det vattenpåverkade lagret. Under matjorden låg ett ca 0,25 m tjockt kulturlager innehållande rikligt med skärvsten och sot/kol. Från lagret insamlades förutom flintor även snörörnerad keramik. Ytterligare ett typiskt neolitiskt fynd framkom i schakt 1343, i ett



Fig. 15. Översikt över RAÄ 40 före undersökningen. Fotot är taget från syd av Betty-Ann Munkenberg.

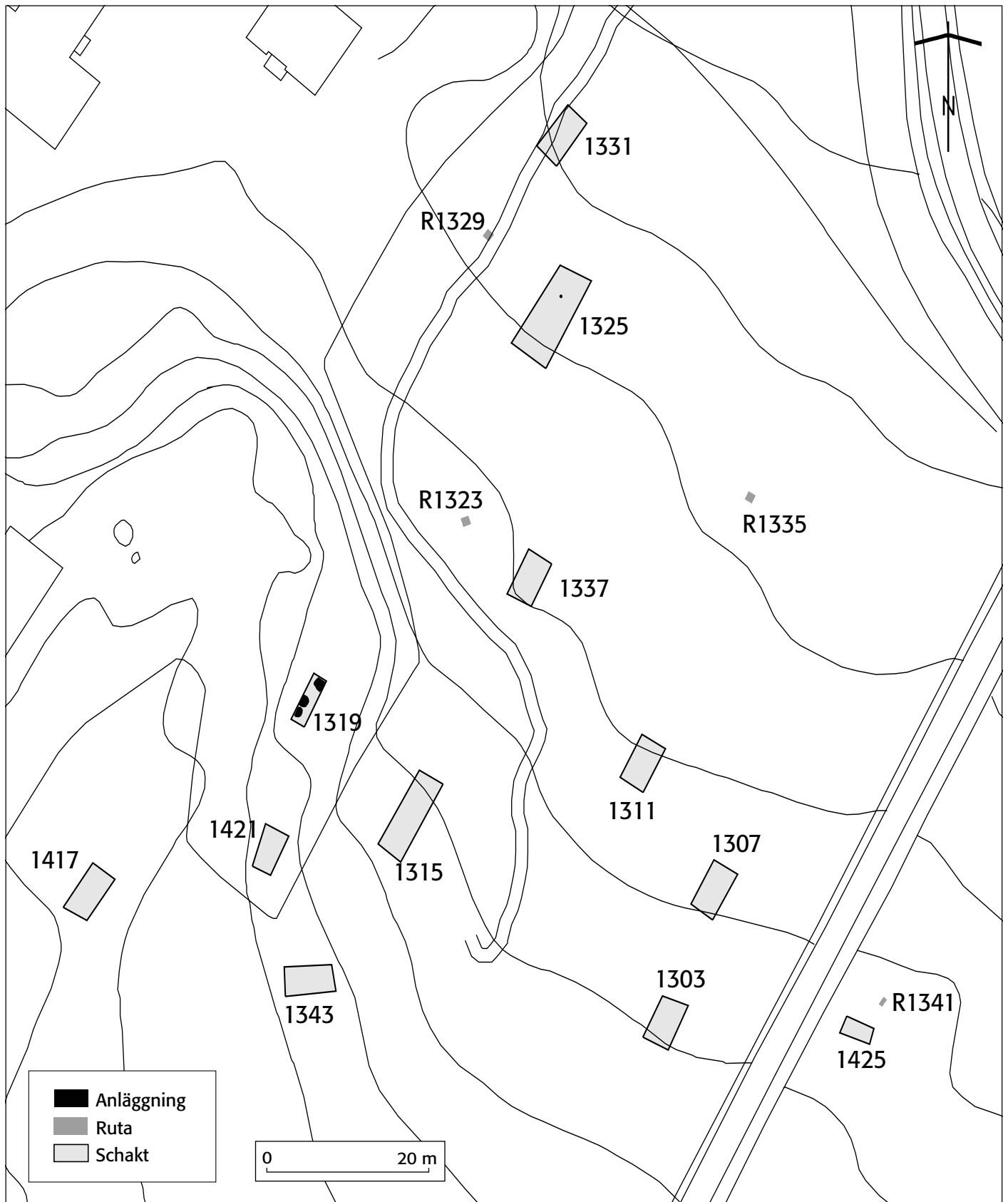


Fig. 16. Källered RAÄ 40, schakt-och anläggningsplan.

Fnr	Material	Sakord	Antal	Beskrivning	Läge, schakt (S) och rutor (R)
25	Flinta	Avslag och övr. slagen med retusch	1	Skrapfragm?	R1335, ploglager
12	Flinta	Avslag och övr. slagen	12	2 brända. I "sumplag" u. ploglag	S1325
19	Flinta	Avslag och övr. slagen	3	I sandlins på 0,4 m dj.	S1343
1	Flinta	Avslag och övr. slagen	22	4 svallade och 4 brända	S1315
18	Flinta	Avslag och övr. slagen	3		S1343
17	Flinta	Avslag och övr. slagen	2	I sumplag u. ploglag	S1337
39	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		R1329, L2, sotig humös grusig sand
13	Flinta	Avslag och övr. slagen	10	2 brända	S1331
21	Flinta	Avslag och övr. slagen	29	2 brända	S1347
10	Flinta	Avslag och övr. slagen	31	4 svallade och 8 brända	S1325
9	Flinta	Avslag och övr. slagen	4		S1319
8	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	1 bränd	S1311
7	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S1307
6	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		S1303
4	Flinta	Avslag och övr. slagen	15	0,9–1m dj., stenigt grus	S1315
15	Flinta	Avslag och övr. slagen	8	4 brända	S1337
32	Flinta	Avslag och övr. slagen	20	5 brända	R1323, L2, sotig humös grusig sand
24	Flinta	Avslag och övr. slagen	3		R1341, ploglager
27	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		R1335, ploglager
28	Flinta	Avslag och övr. slagen	1		R1335, L2, sandig silt
29	Flinta	Avslag och övr. slagen	13	1 bränd	R1323, ploglager
36	Flinta	Avslag och övr. slagen	11	2 brända	R1329, ploglager
35	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		R1323, L3, grå humös grusig sand
16	Flinta	Bipolär kärna	1		S1337
5	Flinta	Plattformskärna	1	0,9–1m dj., stenigt grus	S1315
37	Flinta	Plattformskärna	1		R1329, ploglager
11	Flinta	Plattformskärna	1		S1325
20	Flinta	Slipat fragment	1	I sandlins på 0,4 m dj.	S1343
26	Flinta	Spånfragm. med retusch	1	Tänkt tånge?	R1335, ploglager
3	Flinta	Spånfragm. med retusch	1		S1315
2	Flinta	Övrig kärna	1		S1315
23	Keramik	Kärl	6	Sumplager under ploglager	S1315
34	Keramik	Kärl	1	Mynning, 15mm godstj.	R1323, L3 grå humös grusig sand
22	Keramik	Kärl	6	2 dekorerade med vertikala streck, 11mm godstj.	S1347
31	Keramik	Kärl	1	I sumplager. Finnmagrad, 7mm tj. gods	R1323, L2, sotig humös grusig sand
33	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1		R1323, L2, sotig humös grusig sand
14	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1		S1331
30	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1		R1323, ploglager
38	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1		R1329, ploglager

Tabell 19. Fynd insamlade på RAÄ 40.

Anl.nr	Typ	Tjocklek i m	Kommentar
1347	Kulturlager	0,25	Sotig humös sand, skärersten, br lera. Se A1365 och A1385.
1365	Kulturlager	0	Vid schaktningen tolkad som härd. Del av A1347?
1385	Kulturlager	0	Vid schaktningen tolkad som härd. Del av A1347?
1403	Mörkfärgning	0	S1325

Tabell 20. Anläggningar på RAÄ 40, om inte annat anges i schakt 1319.

Schaktnr	Plogl./dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
1303	0,25		Lera, silt längs S långsidan	
1311	0,4	-1 m sand, -1,3 m lera, -1,6m siltig sand	-3,4 m blålera	Djupschakt ca 3,4 m dj. På ca 2m grenar och kvistar
1315	0,3	-0,5 m sv hum sand, -0,9 m lera, -1 blockrikt, stenigt grus, -3,3 lera	-3,7 m stenigt grus	Djupschakt ca 3,7 m dj.
1319	0,25	-0,5 m kulturlager	Stenig sand	K-lagret tolkades först som anl men omtolkades
1325	0,4	-0,6 m svagt hum grusig sand/sumplager	Lera	Det undre lagret tunnar av mot NO
1331	0,25	-0,4 m dj. sv hum grusig sand/sumplager i s:a halvan	Lera	
1337	0,4	-0,5 m svagt hum grusig sand/sumplager	Lera	Stensatt dike? i schaktkanten
1343	0,25	-0,6 m stenig hum lera, -1,3 m lera, -1,9 m stenig sandig lera	-3,6 m sandig lera	
1421	0,25	Stenig siltig sand*		*Omrört grävdes därför inte djupare
1425	0,3		Stenig grusig sand	

Tabell 21. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 40. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 och 0,25 m tjock ploglager på lera.

Ruta	Stick	Tjocklek i m	Jordkaraktär	Kommentar
1323	1	0,5	Ploglager	
1323	2	0,12	Sotig humös grusig sand, förvillande likt k-lager	Sumplager
1323	3	0,08	Grå humös grusig sand	Sumplager
1323	4	0,15	Grå sandig mjäla	
1323	5	0,1	Grå silt/lera	
1341	1	0,4	Ploglager	Enstaka sten upp till 0,15m st.
1341	2	0,15	Sand	
1335	1	0,3	Ploglager	
1335	2	0,05	Brun sandig silt	
1335	3	0,1	Sotig lera ssv:a delen, i övr. som stick 2	
1335	4	0,05	Lera	
1329	1	0,4	Ploglager	
1329	2	0,1	Sotig humös grusig sand, förvillande likt k-lager	Sumplager

Tabell 22. Beskrivning av grävda rutor på RAÄ 40.

humöst stenigt lerlager under ploglagret. Det var en liten flintbit med en välslipad yta. Fragmentet kommer sannolikt från en yxa eller mejsel.

Totalt 211 slagna flintor och 14 keramikskärvor påträffades i ploglagret över hela området. Men som resultatet av de grävda meterrutorna antydde var frekvensen störst runt höjdpartiet på västra delen av åkern.

I schakt 1315, öster om den buskbeväxta avsatsen, framkom under leran på nästan 1 m djup ett stenigt gruslager inlagrat med slagna flintor, bl.a. en ensidig plattformskärna. Att kärnan och en handfull av avslagen/de övrigt slagna till synes kommer från samma flintnodul, i kombination med att flintorna inte var svallade tyder på att vattnet inte förflyttat dem någon längre sträcka. På den angränsande fastigheten 1:14 påträffades 1991 en härd och rikligt med slagen flinta. Enligt uppgift tydde lagerföljden på att fornlämningen delvis kan vara överlagrad (UTR 91:15). Det finns en möjlighet att spåren av denna mesolitiska boplats även kan finnas på avsatsen, under det tidigneolitiska kulturlagret (S1319).

Sammanfattningsvis; resultatet av förundersökningen tyder på att inom de västra delarna av undersökningsområdet finns lämningar från neolitisk tid, sannolikt tidigneolitikum. Under dessa kan också utkanten av en mesolitisk plats finnas bevarad. Enligt RAÄ UV Västs mening bör området slutundersökas, bl.a. för att det är en av de få fyndrika lokaler i dalgången där fynden kan hänföras till en, eventuellt två boplatskontexter.

RAÄ 15b. Fyndförande ploglager (i fornminnesregistret boplats utan synlig anläggning)

Området består av betesmark, flackt sluttande mot nordöst. Höjden över havet ligger mellan 18 och 24 m.ö.h.

Förundersökningsområdet utgör östra delen av den fornlämning som i fornminnesregistret är benämnd 15:2. Den västra kanten undersöktes vid den arkeologiska utredningen och bedömdes då vara utanför den förmodade boplatsen (UTR 91:15).

Enligt fornminnesregistret iaktogs vid inventeringen 1989 bl.a. en knacksten, spånfragment och en mikrospånskärna i flinta.



Fig. 17. Översikt över förundersökningsområdet på RAÄ 15b. Fotot är taget före undersökningen från sydväst av Lisbeth Bengtsson.

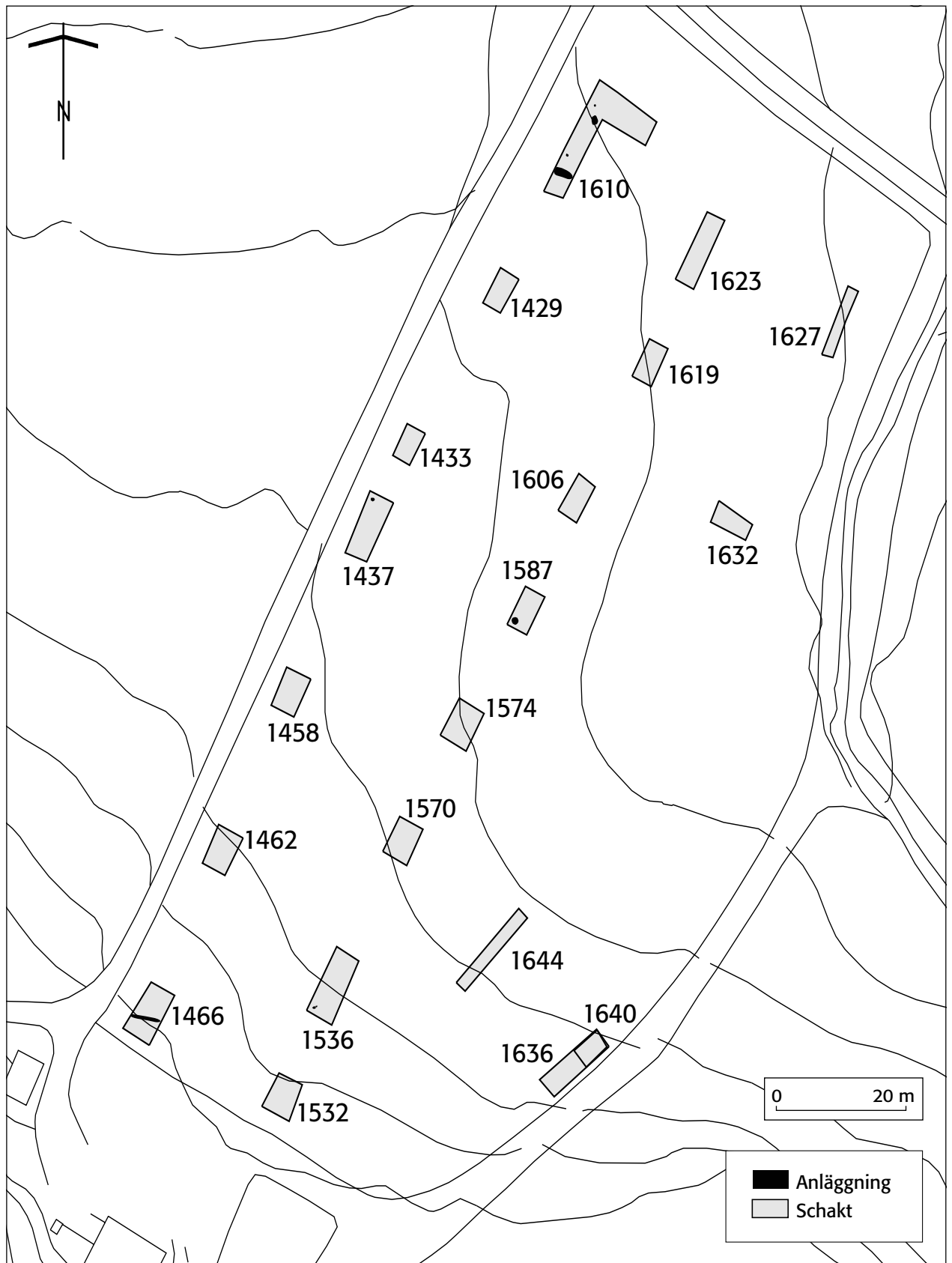


Fig. 18. Källered RAÄ 15b, schakt- och anläggningsplan.

Fältresultat

Sammantaget banades närmare 400 m² av fördelade på 19 schakt på ytan. Ett tiotal mörkfärgningar iaktogs i schakten. Flertalet var dock för tunna och diffusa för att klassas som reella anläggningar. De som undersöktes bedömdes som marksvackor och stenlyft. Schakt 1610 utmärkte sig genom en diffus och gyttig lagergräns. Detta berodde sannolikt på att regnvattnet ej runnit undan i denna del av hagen, samt att korna trampat ner det relativt tunna ploglagret, vilket bl.a. bidragit till ett antal matjordsfyllda mörkfärgningar.

Två djupare schakt, 1,8 och 5,5 m djupa, grävdes på åkerns östra del (S1640 och S1632). Inga fynd eller överlagrade lämningar påträffades i schakten.

Slagen flinta insamlades från ploglagret nästan över hela ytan, även om frekvensen varierade stort mellan de olika schakten. Av de totalt 91 flintorna var närmare 90 % avslag och övrig slagen flinta. Två av de fyra kärnorna var mikrospånskärnor, därtill insamlades ett bränt fragment av ett mikrospån. Ingen av de övriga flintorna motsäger en datering till mesolitikum, vilket naturligtvis inte innebär att allt material är samtida.

<i>Fnr</i>	<i>Material</i>	<i>Sakord</i>	<i>Antal</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Läge, schaktnr (S)</i>
15	Flinta	Avslag och övr. slagen	8		S1610
2	Flinta	Avslag och övr. slagen	1	Svallad	S1433
4	Flinta	Avslag och övr. slagen	13		S1458
5	Flinta	Avslag och övr. slagen	4	1 bränd	S1462
8	Flinta	Avslag och övr. slagen	1	Bränd	S1570
12	Flinta	Avslag och övr. slagen	9	1 bränd	S1578
13	Flinta	Avslag och övr. slagen	22	5 brända	S1606
17	Flinta	Avslag och övr. slagen	4		S1619
20	Flinta	Avslag och övr. slagen	3	1 brända	S1623
21	Flinta	Avslag och övr. slagen	4	1 bränd	S1627
26	Flinta	Avslag och övr. slagen	2		S1644
25	Flinta	Avslag och övr. slagen	2	1 bränd	S1636
24	Flinta	Avslag och övr. slagen	7	2 svallade	S1632
22	Flinta	Avslag och övr. slagen med retusch	2	1 spånliknande	S1627
11	Flinta	Mikrospån	1	Bränt	S1578
16	Flinta	Mikrospånkärna	1	Skadad hantagskärna?	S1610
3	Flinta	Mikrospånkärna	1	Handtagskärna	S1458
18	Flinta	Plattformskärna	1		S1619
14	Flinta	Skrapa	1	Spånlikn avslag retusch längs långsid.	S1606
9	Flinta	Skrapa	1	Trekantig	S1570
23	Flinta	Spån	1		S1632
27	Flinta	Övrig kärna	1		S1458
19	Keramik	Kritpipa	1	Skaftdel	S1623
10	Keramik	Kritpipa	1	Skaftdel	S1578
7	Kvarts	Avslag och övr. slagen	1	Bearbetad?	S1532
6	Kvarts	Avslag och övr. slagen	3	Bearbetad?	S1466
1	Kvarts	Avslag och övr. slagen	2	Bearbetad?	S1429

Tabell 23. Fynd insamlade på RAÄ 15b.

Anl.nr	Läge, schaktnr	Typ	Storlek i m	Djup i m	Fyllning	Kommentar
1441	1437	Grop				Ej grävd
1470	1466	Dike				Stensatt dräneringsdike
1476	1610	Dike				
1482	1610	Utgår				Tunn och diffus
1494	1610	Utgår				Tunn och diffus
1520	1610	Utgår				Tunn och diffus
1540	1536	Stolphål				Tveksam anläggning. Ej grävd
1557	1536	Stolphål				Tveksam anläggning. Ej grävd
1582	1578	Sotfläck			Sot, kol	

Tabell 24. Anläggningar på RAÄ 15b.

Schaktnr	Plogl./dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
1458	0,4		Finsand	
1610	0,25	-0,3 m brunrå silt,	Lera	
1632	0,25	-0,5 m gul lera, -1 m grå lera	-5,5 m blå lera	Djupschakt ca 5,5 m dj.
1640	0,3	-0,4 m sand, -0,5 m lera m. kolstänk	-1,8 m grå lera m. kvistar	Djupschakt ca 1,8 m dj. i S1636

Tabell 25. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 15b. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,25 till 0,4 m tjock ploglager på lera.

Trots ett relativt rikligt flintmaterial har inga säkra anläggningsstrukturer som fynden kan knytas till iakttagits under förundersökningen. Möjligen har dessa blivit förstörda av senare tiders odling. Materialet indikerar en datering till senmesolitikum, vilket innebär en bosättning/verksamhet nära vatten, då havsnivån för 6000 år sedan var minst 15 meter högre än idag. Eftersom fyndmaterialet inte med säkerhet har kunnat knytas till någon markfast kontext och i sig inte är unikt gör RAÄ UV Väst bedömningen att lokalen är tillräckligt undersökt.

RAÄ 15a, 16. Fyndplatser (i fornminnesregistret)

Förundersökningsområdet är beläget nordväst om RAÄ 15b och utgörs i huvudsak av tomtmark och ett mindre parti skogsmark omkring 30 m.ö.h.

Vid markarbete på områdets norra del, påträffades 1962 en härd och ett par decimeter under denna ett brandlager. Vid härden låg en knacksten och ett dolkliknande redskap av bergart. Fyndplatsen har RAÄ-nr 15:1 i fornminnesregistret. Relativt centralt på området har under 1900-talet bl.a. påträffats tre trindyxor och två skafthålsyxor. Fynden som i fornminnesregistret fått RAÄ-nr16 är funna inom ett mindre område. Det exakta läget är dock inte alltid känt.

Under utredningen var området ej tillgängligt.

Fältresultat

Avsökningen med metalldetektor före schaktningen resulterade i en stor mängd både nedgrävda och tappade sentida metallföremål, såsom spik, krattor och skrot.

Sammantaget banades ca 80 m² av, fördelade över den tillgängliga delen av ytan. I schakten på södra delen iaktogs kraftiga recenta störningar i form



Fig. 19. Vy över fornlämning 15a, och 16 före undersökning. Fotot taget från nordöst av Lisbeth Bengtsson.

av bl.a. nergrävda sopor och ledningsdragningar. Bland dessa fanns även en härd, A1656. I övrigt noterades två stolphålsliknande anläggningar och en 0,03 m djup ränna i ett av de nordöstliga schakten. Generellt var matjordslagret tunt och i den underliggande sanden syntes spår av markarbete och stenlyft.

På det sydligaste, relativt sankta området, i schakt 20001 påträffades intill bl.a. en nedgrävd moped ett avslag och två obestämbara slagna flintor, varav en svallad (F28). På grund av snårig vegetation och idogt regnande mättes schakt 20001 in manuellt.

Sannolikt har det förekommit en del aktiviteter under förhistorien på platsen. Det topografiska läget, något uppdraget i terrängen på en sandig plåtå med utsikt över dalen både åt norr och väster har antagligen varit bra för bosättning under alla tider. Att spåren ändå är så fragmentariska kan till en del bero på de sista halvseklens många markarbeten. Det är mycket tveksamt om fortsatta undersökningar kan förtydliga bilden om vad platsen nyttjats till.

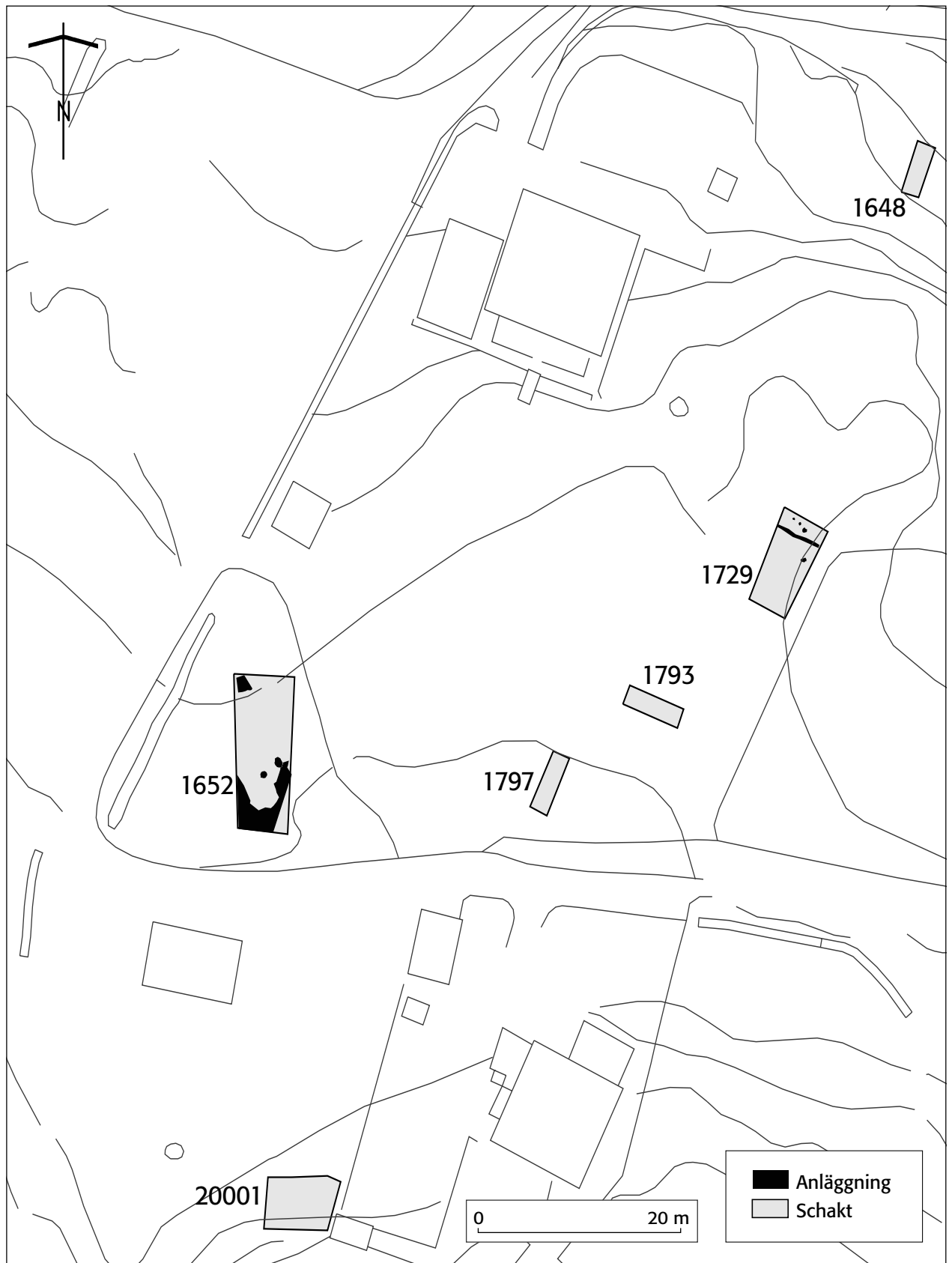


Fig. 20. Källered 15a, 16, schakt- och anläggningsplan.

Anl.nr	Läge, schaktnr	Typ	Storlek i m	Djup i m	Fyllning	Kommentar
1656	1652	Härd	0,85	0,2	L1 sotig hum sand, skärvsten, L2 sot- o. kolstrim	Fe-utf. i anl.
1671	1652	Grop	0	0,2	Lucker humus, stenblock. Skålformad	Recent, grävd men ej dokumenterad i profil
1690	1652	Utgår				Ett gytter av recenta nedgrävningar/störningar
1719	1652	Grop	0	0		Recent? Samma karaktär som övr. rec anl i schakt
1733	1729	Stolphål	0,35	0,16	Brungrå humös sand	Störd av djurgång
1747	1729	Utgår	0,03			
1762	1729	Utgår	0,05			
1771	1729	Stolphål	0,25	0,12	Brungrå humös sand	
1780	1729	Utgår	0,03			

Tabell 26. Anläggningar på RAÄ 15a,16.

Schaktnr	Plogl./dj. i m	Undre lager	Jordkaraktär	Kommentar
1648	0,4		Ljusbrun moig sand	Schaktdjup 0,6m
1652	0,3		Grusig sand/lera	Kraftigt stört av recenta nedgrävningar
1729	0,2		Stenig grusig sand	
1793	0,2		Grusig sand	
1797	0,2		Grovsand	
20001	0,2		Grusig sand	Ej inmätt

Tabell 27. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 15a, 16.

Referenser

Gerdin, A-L. & Svedberg, V. 1991. Rapport – Arkeologisk utredning av det s.k. ”Heljeredområdet” i Kålleröd socken, Mölndalskommun. Riksantikvarieämbetet, UTR 91:15.
Riksantikvarieämbetets fornminnesregister.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 422-544-1999.
Länsstyrelsens dnr: 220-14825-2000.
Projektnummer: 1320184.
Intrasisprojekt: v2000:33–38.
Undersökningstid: 25 september–20 oktober 2000.
Projektgrupp: Betty-Ann Munkenberg, Lisbeth Bengtsson och Louise Olsson.
Läge: Ekonomiska kartan, blad 6B 8e och f, Årekärr och Kålleröd, edition 2, nov., juli 1974, x 639250 y 127500.
Koordinatsystem: Göteborgs.
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:
x 16172,64 y 44070,82.
Höjdsystem: Göteborgs, 10,08 m under 0-plan i RH.
Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: 9 ark med beskrivningar och profilritningar i skala 1:20.
Digital dokumentation: Förvaras på UV Väst och i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm.
Fynd: RAÄ 37, F1–20. RAÄ 35+a+b, F1–70. RAÄ 71, F1–13. RAÄ 38, 72, F1. RAÄ 40, F1–39. RAÄ 15b +a och 16, F1–28. Fynden förvaras efter fyndfördelningen på Mölndals Museum.

Figurförteckning

Fig. 1. Utsnitt ur GSD-Sverigekartan med platsen för undersökningen markerad.	6
Fig. 2. Utdrag ur GSD-Ekonomiska kartan, blad 6B 8e och f, med aktuella fornlämningsnummer markerade. Observera att RAÄ 37a inte varit tillgänglig för varken utredning eller förundersökning. Godkänd från sekretessynpunkt för spridning. Lantmäteriverket 2001-04-27.	8
Fig. 3. Översikt över RAÄ 37b före undersökningen. Fotot är taget från sydvästra hörnet av åkern av Betty-Ann Munkenberg.	9
Fig. 4. Källered RAÄ 37b, schaktplan.	10
Fig. 5. Källered 35a, schakt- och anläggningsplan.	13
Fig. 6. Översikt över fornlämning 35a före undersökningen. Bilden är tagen från sydväst. Foto Betty-Ann Munkenberg.	14
Fig. 7. Fornlämning 35b. Från norr med utsikt över dalgången i syd. Foto Betty-Ann Munkenberg.	16
Fig. 8. Källered 35b, schakt- och anläggningsplan.	17
Fig. 9. Den förundersökta delen av fornlämning 35 före undersökningen. Fotot är taget från vägen i nordöst av Betty-Ann Munkenberg.	19
Fig. 10. Källered 35, schakt- och anläggningsplan.	20
Fig. 11. Översikt över fornlämning 71 för undersökningen. Fotot är taget från sydväst, från förundersökningsområde RAÄ 38, 72 av Louise Olsson.	22
Fig. 12. Källered 71, schakt- och anläggningsplan.	23
Fig. 13. Översikt över fornlämning 38;72 före undersökningen. Fotot är taget från nordnordost av Louise Olsson.	25
Fig. 14. Källered 38, 72, schakt- och anläggningsplan.	26
Fig. 15. Översikt över fornlämning 40 före undersökningen. Fotot är taget från syd av Betty-Ann Munkenberg.	28
Fig. 16. Källered 40, schakt- och anläggningsplan.	29
Fig. 17. Översikt över förundersökningsområdet på RAÄ 15b. Fotot är taget före undersökningen från sydväst av Lisbeth Bengtsson.	32
Fig. 18. Källered RAÄ 15b, schakt- och anläggningsplan.	33
Fig. 19. Vy över fornlämning 15a, och 16 före undersökning. Fotot taget från nordöst av Lisbeth Bengtsson.	36
Fig. 20. Källered 15a, 16, schakt- och anläggningsplan.	37

Tabellförteckning

Tabell 1. Fynd insamlade på RAÄ 37b.	11
Tabell 2. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 37b. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,15 till 0,35 m tjock ploglager på lera.	12
Tabell 3. Undersökta rutor på RAÄ 37b.	12
Tabell 4. Fynd insamlade från RAÄ 35a.	14
Tabell 5. Undersökta anläggningar på RAÄ 35a.	15
Tabell 6. Beskrivning av grävda rutor på RAÄ 35a.	15

<i>Tabell 7. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 35a. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,3 m tjock ploglager på lera.</i>	15
<i>Tabell 8. Fynd insamlat på RAÄ 35b.</i>	18
<i>Tabell 106. Beskrivning av grävda rutor på RAÄ 35b.</i>	18
<i>Tabell 11. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 35b. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 till 0,25 m tjock ploglager på lera.</i>	18
<i>Tabell 12. Fynd insamlade på RAÄ 35.</i>	21
<i>Tabell 13. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 35. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 till 0,3 m tjock ploglager på lera.</i>	22
<i>Tabell 14. Fynd insamlade på RAÄ 71.</i>	24
<i>Tabell 15. Anläggningar på RAÄ 71.</i>	24
<i>Tabell 16. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 71. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 och 0,3 m tjock ploglager på lera.</i>	24
<i>Tabell 17. Anläggningar på RAÄ 38, 72.</i>	27
<i>Tabell 18. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 38, 72.</i>	27
<i>Tabell 19. Fynd insamlade på RAÄ 40.</i>	30
<i>Tabell 20. Anläggningar på RAÄ 40, om inte annat anges i schakt 1319.</i>	31
<i>Tabell 21. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 40. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,2 och 0,25 m tjock ploglager på lera.</i>	31
<i>Tabell 22. Beskrivning av grävda rutor på RAÄ 40.</i>	31
<i>Tabell 23. Fynd insamlade på RAÄ 15b.</i>	34
<i>Tabell 24. Anläggningar på RAÄ 15b.</i>	35
<i>Tabell 25. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 15b. Schakt, ej medtagna i tabellen hade ett 0,25 till 0,4 m tjock ploglager på lera.</i>	35
<i>Tabell 26. Anläggningar på RAÄ 15a,16.</i>	38
<i>Tabell 27. Beskrivning av förundersökningsschakt från RAÄ 15a, 16.</i>	38

Hösten 2000 genomfördes en arkeologisk förundersökning och kompletterande utredning av det så kallade Heljeredsområdet i Kålleröd, Mölndals kommun. Arbetet utfördes inför planläggning och bostadsbyggnation. Området kan karakteriseras som en öppen dalgång med uppodlad lermark som begränsas av skogsklädda bergshöjder.

Undersökningen omfattade nio områden (vilka innehöll sex fornlämningsnummer). Sex av platserna låg på åkermarken, och i matjorden hade tidigare insamlats en varierande mängd flinta. Genom förundersökningen kunde det konstateras att på åtminstone två av lokalerna låg flintfynden i sin ursprungliga kontext.

De övriga tre lokalerna låg uppdragna mot bergshöjderna, mellan eller invid den nutida bebyggelsen. På en av dessa, idag en beteshage, påträffades spåren efter en brons-/järnåldersboplats. På de andra två områdena, som tangerar den gamla bytomten, var marken till stor del så störd av sentida nergrävningar att eventuella förhistoriska eller medeltida lämningar ej gick att urskilja.

